

JÕULUMÕTISKLUS

Kätte on jõudmas aasta lõpp. Jõulukuusel küünlad süüdatud, on paslik võtta aega, mõtisklemaks mööduva aasta üle ja vaadata ehk ka pisut ettepoole. Nagu elus ikka, on ka Tõstamaa vallas ja inimestel, mille üle rõõmustada, kuid ka muredest pole puudus. On, mida Jõuluvanalt järgmiseks aastaks paluda, või, veelgi kindlam, ise paremini teha.

Elukvaliteedi aluseks on majandus. Tõstamaa traditsioonilistel elualadel põllu-, kala- ja metsamajanduses, on palju segast terves riigis. Toodangu omahind on kõrge, puudub turg, ei suudeta konkureerida odava välismaise kaubaga, ja nii jääb tootjale tihti vaid töörõõm. Amortiseerumas on tootmishooned ja masinad, uuendamiseks ei jätku raha. Samas aga on puudus oskustest tootmise efektiivsaks korraldamiseks, uute tegevusvaldkondade leidmiseks, krediitvõimaluste kasutamiseks, ühis-tegevuseks. Tulemuseks on kasutamata põllumaad, talupidamise mittetasuvus, osatühingute viirelemine. Tühjalt seisab meierei, kalatehas töötab hooajaliselt. Metsanduses veetakse välja ümarpuit kuigi töötlemise korral jääks hulk raha kohapeale. Mittetöötavad või kehvast seisusest olevad ettevõtted tähendavad inimestele aga madalapalgalisi töökohti või hoopis töö puudumist.

Need on tõsised probleemid, mis lõppeval aastal kõige enam muret tekitasid ja üha teravnesid. Nende lahendamiseks jäid vallas käed lühikeseks. Ehk järgmisel aastal muutub majanduses tunnetatavaks ka riigi regionaaliitika.

Samas räägivad Tõstamaa tööandjad aga ka kvalifitseeritud tööjõu

puudusest. Täna sellel töölisesel nõutakse konkurentsivõimelises firmas, ettevõttes, talus distsiplineeritust, iseseisvat mõtestatud töötegemisoskust ja kõrget kvalifikatsiooni. Me kõik peame muretsema, et olla tööjõuturul konkurentsivõimelised. Üllatuslikult aga ei olnud näiteks vallas ühtegi ehitusmeest, kes oleks sel aastal soovinud töötada koolide või puhastusseadmete ehitusel.

Kõige suurem puudus aga on ettevõtlikest inimestest, kes suudaksid ja oskaksid firmasid käi-vitada, neid juhtida ja tahaksid seda teha Tõstamaa vallas. Sellel alal efektiivsaks tegutsemiseks tuleb tunda Eestis alles viimasel kümnendil tekkinud valdkondi nagu investorite leidmine, laenu, konkurentsivõimelisus, oma turunissi leidmine jne. Ootamas aga on hulgaliselt tühje tootmishooneid, vaba maad, tööjõudu. Investorite leidmine, tootmistevõime elavdamine, uute tegevusvaldkondade leidmine, need on märksõnad, millest sõltub Tõstamaa valla edukus järgmisel aastal.

Neile probleemidele lahendust ja head nõu tasuks küsida ka Jõuluvanalt, kuid peale jõuluõhtut saab loota siiski vaid enda tarkusele, töökohtadele, oskustele. Praegu on paljud Tõstamaa noored õppimas või töötamas linnades. Ehk leiab mõni neist järgmisel aastal tee tagasi koju ja rakendab omandatud oskusi siin.

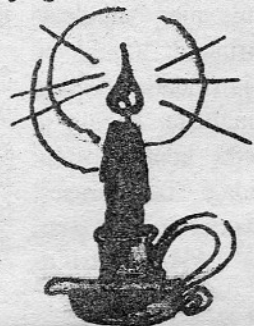
Rõõmsamalt poolelt oli mööduv aasta Tõstamaa vallale hea üldkasutatavate ehituste osas. Algasid kauaoodatud tööd Tõstamaa koolimaja renoveerimisel. Sel aastal tehti ära peaaegu neljandik kogu tööde mahust ja kirjad Jõuluvanale raha saamiseks ehituse jätkamiseks

järgmisel aastal on saadetud. Ka Pootsi kool ja raamatukogu saavad aasta vahetusel kolida sisuliselt uude ja tänapäevasesse koolimajja. Jõuludeks peavad lõppema põhilised tööd Tõstamaa puhastusseadmete ehitusel, valminud on pool Manija paadisadamast. Vallaarsti eestvedamisel valmisid suvel uued polikliinikuruumid ja remont on lõppemas lasteaias asuvates taastusravi ruumides.

Jõuluõhtul Jõuluvanaga järgmisest aastast rääkides teen kindlasti juttu töökohtadest, põllu-, talu-, metsa- ja kalamajandusest, tühjust meiereist, tööstuskaupade kauplusest ja põllumajandushoonetest, Munalaiu sadamast, Tõstamaa koolimaja ehitusest, Manija sadama lõpetamisest, valla teedest, kanalisatsioonitrassi jätkamisest, Tõhela rahvamajast, puuetega laste õpetamisest, Tõstamaa kiriku tornist, hooldekodust, Kihnu väina merepargist, valla-päevadest ...

Tõstamaa valla suurimaks väärtuseks on inimesed. Et Tõstamaa inimesed hoolivad oma kodukohast, näitab küllaltki aktiivne kaasalöömine valla üldplaneeringu koostamisel. Suveks peaks valmima dokument, kus on Tõstamaa vallaelanike mõtted ja soovid sees.

Soovin kõigile ilusaid jõule, rõõmsat aastavahetust, täis kõhtu ja sooja tuba ning soovide täitumist järgmisel aastal.

Toomas Rõhu
vallavanem

PROFÜLAKTILINE TERVISEKONTROLL

Profülaktika tähendab haiguste ennetamise, tervise kaitsmise ja tugevdamise nimel rakendatavaid võtteid ning abinõusid. Profülaktilisi abinõusid võib jaotada järgmiselt:

- **Terved eluviisid.** Abinõud, mis on suunatud looduse poolt kaasa antud tervise ja hea enesetunde säilitamiseks või parandamiseks. Siia rühma kuuluvad eeskätt terved eluviisid: õige töö ja puhkuse vahetamine, piisav füüsiline aktiivsus, mitmekesise ja tasakaalustatud toidu tarbimine, õige mõtlemine, hoidumine stressist või tekkinud pingete kiire maandamine (lõdvestumine jooga harjutuste, mediteerimine, usaldusliku vestluse jt. võtete abil) hoidumine suitsetamisest ja alkoholi liigtarvitamisest. Kirjeldatud võtteid saab iga inimene enda juures ise rakendada, mitte keegi teine ei saa neid tema eest ära teha. Loomulikult võib pöörduda nõu ja soovitude saamiseks arsti või psühholoogi poole, et koos leida individuaalselt sobivad võtted ja abinõud.

- **Regulaarne enesejälgimine.** Looduse poolt kaasa saadud tervis ja hea enesetunne ei ole alati laitmatu, peaaegu igal inimesel esineb väikseid "loginaid" ühe või teise elundi või elundkonna talituses. Näiteks: aegajalt hapu maik suus, südame kloppimine, peavalu, suitsetajatel köha, valud seljas ja jäsemetes. Iga inimene tunneb ennast kõige paremini ikkagi ise, sageli osatakse ka vaevuste põhjust kirjeldada ja sellest hoiduda. Ka arstil on siin ravimitega vähe kaasa rääkida, kuna vaevused olenevad peamiselt eluviisist. Kuid tähelepanu mingi uue kaebuse tekkimisel, mida varem pole esinenud või on mõne senise vaevuse iseloomu muutumisel teistsuguseks. Sel juhul peab pöörduma arsti vastuvõtule, et koos arutada senise tervise ja eluviisi üle ning vajadusel teha täiendavad uuringud. Vajalik on ka regulaarne kõhu ja rindade hoolikas katsumine ning lõuaaluste, kaenla ja kubeme lümfisõlmede kontroll. Kui käe alla jääb midagi tavapärasest erinevat, peab pöörduma arsti vastuvõtule.

- **Arstlik profülaktiline kontroll.** Paljud tõsised haigused algstaadiumis ei põhjusta sageli mingeid vaevusi. Nende varane avastamine on võimalik vaid regulaarsete uuringute abil. Piisab kui üks kord aastas tulla arsti vastuvõtule, kus koos selgitame välja tervist ohustavad riskifaktorid ja määrame vajalikud analüüsid ning uuringud. Nende tegemine võtaks aega vaid mõne päeva, kuid kasu raske haiguse varasel avastamisel on hindamatu.

Regulaarseks enesekontrolliks pakuksin välja järgmise skeemi.

- **Seismine peegli ees.** Enesele näkku vaatamine, näoilme jälgimine. Silmade vaatlus. Naha värvi ja sünnimärkide kontroll. Naistel üle 35 eluaasta rindade uurimissisetõmmete, asümmeetria, tüki suhtes.

- **Meeleelundite kontroll.** Kas on nägemine, kuulmine, haistmine ja maitsmine nii nagu ikka või esinevad muutused.

- **Hingamiselundid.** Sügav sisse ja välja hingamine. Kas esineb köha, röga, valu, õhupuudust, kiuneid ja urinaid rinnus.

- **Vereringe elundid.** Küsimused endale: kas esineb häireid südame töös- südame pekstust, rütmihäireid, kiirel kõndimisel või trepist tõusmisel esinevat lühiajalist pigistustunnet rinnus, mis võib kiirguda õlga, selga ja kätte. Kas esineb tasakaaluhäireid, pearinglust, kukkumistunnet. Kas esineb jalgade külmetamist, valusid sääretes pikemal kõndimisel, öiseid jalgade valusid, krampe. Pulsu kontroll - kas südame tegevus on regulaarne või mitte, löögisagedus. Võimalusel vererõhu kontroll.

- **Seedeelundkond.** Kuidas on söögiisu, kas on esinenud maitsemuutusi. Täiskõhu tunde tekkimine ja püsimine. Mao tühjenemine. Valud ülakõhus, nende seos söögiaegadega. Kõhurütm hindamine. Iste regulaarsus, kõhukinnisuse või lahtisuse esinemine. Rooja värvi, koguse, kuju, lõhna muutuste jälgimine, vere või lima esinemine.

- **Kuse-suguelundkond.** Urineerimise hindamine, kas on tekkinud muutused sageduses, koguses, värvis. Kas on lisandunud valu, pakitsus. Kas uriin hakkab tulema kohe või peab pingutama. Kas esineb naistel eritist günekoloogilisest

sfäärist. Kuidas on lood menstruaaltsükli siooniga - regulaarsus, hulk, valu jm.

- **Tugi-liikumiselundkonna kontroll.** Hinnata lülisamba, liigeste liikuvust, kruidinaid, raginaid liikumisel, liigeste kuju muutuseid.

- **Meeleolu hindamine.** Kas on tuju ja meeleolu muutuseid, igapäevaelu segavat meeleolu langust.

- **Eeltoodu alusel on hõlpus teostada regulaarset enesekontrolli soovitatavalt üks kord kuus.** Vajalik on ka muutuste ja tähelepanekute kirjanep, et jälgida neid aastate jooksul. Nii kirjutate oma tervisepäevikut, millega saaks ka arst vajadusel tutvuda.

MÕTISKLUS

Liikudes ringi meie vallas olen kohanud mitmeid üksi elavaid elatanud inimesi, kellel on raskusi igapäevatoimetuste, poeskäimise, toiduvalmistamise ja majapidamistööde tegemisel. Kas on nendel inimestel soov abi järele nende toimetuste tegemisel? Võimalik oleks ka sooja lõunasöögi koju toimetamine. Soe toit ja transport maksab, täpne hind selguks hiljem, kuid on u. 10 krooni piires. Kui tunnete, et Teie ise või sugulane, naaber, lähedane vajab abi, andke julgesti märku, kas telefoni teel või kirjalikult Tõstamaa Vallavalitsuse sotsiaaltöötajale. Sõltuvalt abivajajate hulgast, saab edasist tööd täpsemalt plaanida.

Hingerahu, elujõudu, rõõmsat meelt ja head tervist kõigile vallaelanikele.

Madis Veskimägi

Tõstamaa Arst

ESIMESED AUTOD TÕSTAMAA KIHELKONNAS

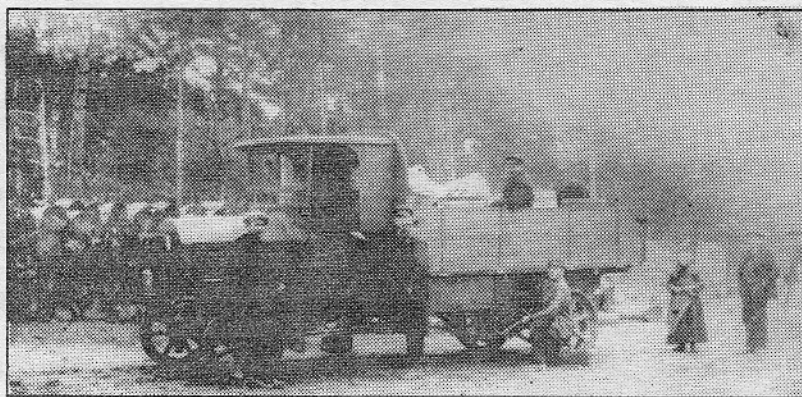
Esimesed automobiilid (autos - ise, mobilis - liikuv) pani liikuma auru-masin. Sellest ajast pärineb autojuhi kut sumine sohvriks, mis prantsuse keeles tähendab kütjat.

Sisepõlemismootoriga auto ehitasid teineteisest sõltumatult sakslased Benz ja Daimler 1885 - 1886. Kuigi sellest algas auto kiire võidukäik, jõudis esimene autoomanik Tallinna alles 1902 ja Tõstamaa kihelkonda veel 10 aastat hiljem.

Pootsi parun Maydell oli see, kes siia kanti esimese sõiduauto tõi. Maydelli suguvõsal oli palju mõisaid ja paruniproua armastas reisida. Olgu kutsarpu-kis, või sohver roolis. Veel tänapäeval räägitakse neist sõitudest lugusid. Sellest autost on säilinud vaskne pasun ja kutsari autojuhiloa. Sellele autole, ja sõiduautodele üldse Tõstamaal, pühendame ühe loo.

Esimene veoauto ilmus Kastnasse. Selle töid peale vabadussõda vennad Jakob, Mihkel ja Juhan Vestmann Rüssa talust. See oli sõja läbi teinud hiiglane, üsna monstrum. Raudrattad, millel esialgu kummid olid, kettaülekanne ja kandejõud neli tonni. Kui teelt kõrvale läks, vajus ära ja siis tuli otsida kaks paari hobuseid, et teele vedada. Ümberpööramiseks olid kindlad kohad: Vaiste mõisa ees ja praeguse Kastna osaühingu juures. Ühel pühapäeval vajus auto sealgi ära ja siis tuli oodata jumalateenistuse lõppu, et kirikuliste vägi auto teele lükkaks.

Kahekümnendate aastate algul oli

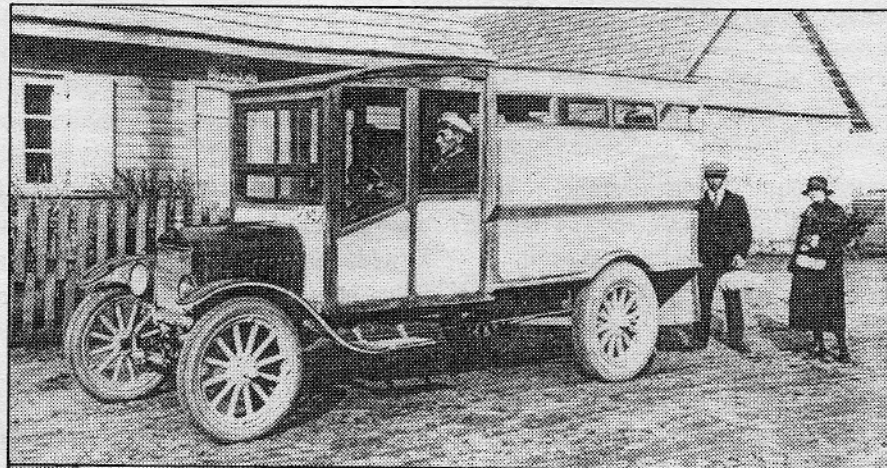
Rüssa-meeste esimene auto alevikus umbes praeguse bussijaama juures. Seda imetlevad alevisaksad. Jalaga astmel Juhan, kasti all Mihkel ja kastis Jakob.

linnades toidupuudus. Rüssa-mehed ostsid kaupa kokku ning vedasid Tallinna ja Haapsallu. Auto rüüpas rängalt petrooli, üks Haapsalu reis nõudis kütust kaks vaati. Sellepärast olid veokastis liha - ja kalatünnide kõrval ka petroolivaadid. Autojuhiks oli kõige noorem vendadest - Juhan. Mihkli ülesanne oli pimedas sõites astmelaul olla ja laternaga tuld näidata Äri ajasid kõik kolm.

"Kui hea tee, võttis 30 kilomeetrit peale", meenutas Juhan. Kauaks seda autot ei olnud. See tallas sisse truubid, jättis märjal ajal rängad rööpad. Kui tulid ratastelt maha kummid, aga ikkagi sõideti, keelas maavalitsus sõitmise ära. Äri vajab ajamist ja suure asemel osteti väiksem auto. Sellegi elupäevad olid lühikesed: hangeldamine lõppes otsa. Vennad hakkasid põldu harima, kala püüdma ja tasapisi salapiiritust vedama. Piirituskuninga nime pälvis Mihkel ning tema saatust oli kurb. Kui NKVD 19. veebruaril

1945 Tõstamaa vallas massiliselt mehi arreteeris, viidi ära ka Mihkel Merila (endine Vestmann) ja ta suri sama aasta jõulude eel Pärnu vanglas, paar päeva enne tribunali. Jakob ja Juhan puhkavad Kastna surnuaial.

Millal esimene liinibuss Tõstamaa - Pärnu vahel liikuma hakkas, selle paneb paika Herbert Martson. "See oli just enne Tootsi Liina ja Tooma Jaani pulmi. Kastnast sõideti Tõstamaa kirikusse bussiga." Kirikukirjad ütlevad, et Liina Seimanni ja Jaan Klaasi laulatus oli 13. juulil 1924. Esimene buss oli puukodaratega. Et need soojaga kippusid kuivama, kasteti veega. Bussis oli kaks pikipinki ja sissepääs tagant. Edasi - tagasi bussipilet maksis 2 krooni. Hommikul väljus Tõstamaalt kell seitse ja linnast tagasi hakkas sõitma kell viis. Pühapäeviti ei sõidetud. Erandi moodustasid pühapäevad, kui Pärnu tuli riigivanem, oli põllumajandusnäitus, või aastalaat. Esimene bussijuht oli Johannes Pavelson. Pea iga paari aasta järel tuli liinile moodsam ja suurem buss. Liinipidaja Voldemar Pavelson laskis bussikered valmistada Pärnus, nii sai odavamalt. Enne Teist maailmasõda oli täisühingust Pavelson, Pass ja Kiidemann saanud aktsiaselts "Side". Pärnu - Tõstamaa - Varbla liinil sõitis moodne diiselbuss, kus oli 50 istekohta. Aktsiaseltsile "Side" kuulus enamus Pärnumaa liine. Tõhela - Pärnu liini pidas Tõhela piimaühing.

Esimene Tõstamaa - Pärnu liinibuss Tõstamaa postkontori ees. Roolis Johannes Pavelson

KUI VIGA NÄED LAITA, SIIS TULE JA AITA ...

*Kuule Sina, Ants Linnutaja!
Eesti keele ja riimide vinnutaja.
Veel! Üks vahtraleheke langes,
leides koha poeesia solgipanges.*

**Lp. Luule
Pillutaja**

Niisiis, siin ma siis olen ja kui lubatakse siis mõni sõna selgituseks. Ei sõnas ega teos ei ole mina huvi tundnud Ants Linnutaja isiku ega tema elukoha aadressaadi vastu.

Oma üllitises pidasin silmas eelkõige Linnutaja loomingulist külge. Iga loomingut kritiseeritakse kas positiivses või negatiivses laadis sest vastasel juhtumil laskub autor piiritusse enesemetlusele ning laias laastus teada asi, et nartsismi ilmingud osutuvad pärssivaks teguriks loomingus.

Looduse teemaline luule väärib kahtlemata oma kohta poeesias kuid siin tuleb arvestada mitmeid asjaolusid nagu kellele tahetakse ja mida tahetakse oma sõnumiga edasi öelda. Võibolla ma eksin aga sellelaadne luule peaks poeesia muusa kummardajas esile kutsuma tun - deklamuslikke laadi aistinguid mille kaudu ta tunnetaks ennast osakesena kas emakesest loodusest või kellena - millena ta iganes, kannustatuna luururi ulmast, näha soovib. Teisalt kui autor soovib öelda midagi õpetlikku kajastamiseks muid maailmavaatelisi probleeme siis peaks ta kasutama valmilikke, allegoorilisi või muid võtteid.

Minu arvates on Linnutaja oma loomingu kasutanud n.ö. "Vesipruulilikku" konstanteeringut: "Kus muru on rohu karva roheline nii nagu ta ikka on olnud ja taevas on sinine nagu must

pajapõhi. Linnud laulavad üpris lõbusasti ja kui nad laulnud ei oleks siis oleks üpris hale lugu olnud." See selleks aga talv ei saabu kunagi lumesahkade sahinale vaid selleks, et sahad sahiseda - ning teehöövlijuht oma iga - päevase leiva saaks, peaks see lumi ikka kuidagi taevast ilmataadi lahkel loal meie patuse maa peale alla hõljuma.

Igasuguses loomingulises elus on ikka nii, et selle loomingu kasutajal on õigus öelda seda mida ta sisemas looja teosest arvab ja siin kehtib samuti reegel nagu mujalgi elus "Homo homini lupus est!" sest head õpitakse tundma ikkagi läbi hea ja kurja puu. Arvan, et poeedile on toimetusepoolsest tehtud õige mitu head pikka paid tema teoste avaldamise näol kuid samas ei tohiks unustada tõsiasja, et kriitika olgu ta milline tahes mõjub igale loomingule kahesuunaliselt. Esmane mõju oleks kosutav kus autor loobub riimide ja värsside vägivaldsest kokkusobitamisest enesearenduse ränkaskas tee kaudu või jätkab jonnaka enesekindlusega teostades teostamatut. Lõpetuseks, igas demokraatliku korraldusega riigis on täiesti tavaline see kui selle riigi kodanik avaldab kellegi või millegi suhtes oma arvamust ja mingi - suguste põhjenduste otsimine, et see ei ole nii, oleks juba liiast. Juhtumil kui, n.n. vallaleht "Tõstamaa Tuuled" on piirangutega teatud laadi kaastööde, kirjutiste, arvamuste jne. suhtes või ta on eraviisiliste huvidega leht siis muidugi vabandan.

N.n. vallalehe "Tõstamaa Tuuled" kokkupanek on väga rõõmsad, suisa "kõrvust tõstetud", et meie väikeses lehes avaldatu on pärvinud sedavõrd sügavat kirjanduslikku kriitikat.

Oleme alati olnud tänulikud neile, kes on meie vallalehele vaevunud kaastööd tegema. Tagasiside ka kriitika näol on vajalik, aga eelkõige on vaja rohkem kirjutisi, mida siis hiljem kritiseerida. Vallalehele kirjutajate hulk, nagu lugejadki on märganud, on küllaltki väikesearvuline. Milles põhjus? Kas "kirjaoskamatus", ükskõiksus, sisemine ebakindlus... Seda enam väärtustame neid, kes oma sule ja mõtetega on kaasa aidanud.

Lehe lugeja on lihtne inimene, kes (meie arvates) huvitub kõigest, mis vallas toimub ja on tänulik iga sõna eest, mis teda harib ja tema mõttemaailma rikastab. On kahju, kui tõeliselt targad ja andekad inimesed oma energia ainult kriitikale suunavad. Lp. Luule Pillutaja!

"Tõstamaa Tuuled" ootab edaspidi Teie kaastööd olenemata žanrist, mille lehe lugeja kindlasti tänulikult vastu võtab!

*Lugupidamisega
Luule Pillutaja*

Lugupidamisega lehetegijad

(Kirjaviis ja märgid muutmata. Toim.)

LUGEMISSOOVITUS

Mis oleks kui sõidaksime vahelduseks lumelõrtsiselt Eestimaalt kaugele imedemaale Havaile? Kas või mõttes! Mõttesõidul on Sul teejuhiks Enn Vetemaa vastilmunud suurepärase reisiraamat "Maui on parim" Ei saaks öelda, et oleksin Enn Vetemaa proosaloomingu eriti tulinälgeline austaja (keeruline

allegoorilisus, müstitsism, pikad filosoofilised arutlused), aga kõnesolev reisiraamat võlus mind küll jäagitult. Selles teoses tutvustatakse Maui (Havai suurem saar) loodust (eriti floorat), inimesi, asustamisajalugu, usundeid, muusikat - sõnaga kõike, mis on vajalik ühe imepärase saareriigi tutvustamiseks. Reisiraamatu teeb eriti nauditavaks

Vetemaa sõnaosavus ja avameelne eneseiroonia mitmete reisiviperuste kirjeldamisel. Mõnus lugeda ja tekitab kohe soovi (teostamatu) ka ise teele asuda. Tule mõttes minuga!

Evi-Liiv

AU JUMMALALE KÖRGES

Nii on kirjas Tõstamaa kiriku tornikellal ja 136 aastat on iga kellalöök seda ümbruskonnale kuulutanud. Samal kellal on teinegi kiri, nagu tänaste vasevaraste hirmutamiseks: Eigenthum der lutherischen Gemeinde zu Testama (Tõstamaa koguduse oma). Küllap algselt taheti selle lausega öelda ka seda, kellelt kiitus tuleb. Kella teisel küljel seisab I.C. SEEBODE IN UEXKÜLL 1861 (Teisisõnu: valatud Riias.) Ka tänavuse jõuluõhtu jumalateenistuse "lööb sisse" seesama tornikell. Koos torniga alla kukkunud, aga terveks jäänud. Tornitipu kuke saatus nii õnnelik ei olnud. Kui saja aasta eest luges pastor: "Agga se sündis neil päevil et sanna keisrist Augustusest väljaläks et keik mailm pidi üleskirjutud sama...", siis nüüdseks on Piibliraamatki

keeleuuendusest läbi käinud. Aga sõnum on seesama: Joosep, Maarja ja Jeesuslapsuke sõimes. Kui lauldud "Püha öö", kuulatud noore õpetaja selge sõnaga sisutihe jutlus, siis kirikuline tunneb, et on rikkamaks saanud. Peale lõpulaulu "Oh sa õnnistav" lööb kell pisut harvemate löökidega kiriku välja. Ja siis minnakse surnuaeda omastega juttu ajama, neile jõuluküünalt viima. Komme jõuluõhtul nende juurde minna, keda enam ei ole, tekkis punaste ajal ja võimumeeste kiuste. Selle sünnitas meie kristlik talupojakultuur. Me armastame toonitada, et oleme talupoja rahvas. Taluperes olid jõulud vaiksed pühad, kus sõõdi - joodi paremat. Viina ei joodud, aitas koduõllest. Rehetoa nurka põrandale pandi peale mardipäeva odrad linnasteks kasvama. Mulle tuleb meelde sügavusklik vanaema, kes vanaisa nägemata tõi põllega pangetäie lisaks, et meestel

märjukest jordanini jätkuks. Esimesel pühal külalisi ei käinud, polnud ka alevis piduõhtuid. Oli iseenesega olemise aeg. Jõuluvana jõuluõhtul ja koolipidudel ikka liikus. Teisest pühast läks lõbusamaks, laaberdamiseni ei mindud. Jõulust uusaastani oli meespere taludes nagu puhkusel. Naistel tuli ikka lehma lüpsata ja süüa teha. Enne sõda oli igal vanaaastaõhtul Tõstamaa kirikus jumalateenistus. Armulaualisi 150 - 200. Puhtana taheti astuda uude aastasse. "Ah, see oli vanasti!", ütleb mõnigi lugeja. Võiksime meiegi aastavahetusel tagasi vaadata, kust tuleme ja ette, kuhu tõttame? Meie vanavanemad lootsid Loojale, aga tegid ka ausalt igapäevatööd. Kõige kurvem, kui me mõlema ära unustame.

Andrei Udu

TÄNUSÕNAD

kuuluvad seekord kodusele Tõstamaa vallavalitsusele, kelle korraldusel toimus 13. detsembril kohalikus seltsimajas pensionäridele mõeldud jõulukontsert.

Pea tunniajalise eeskava jooksul said eakad külalised aplodeerida nii lasteaias pisipõnnidele kui ka kohalikele isetegevuslastele.

Vaieldamatu publikumenu osaliseks saigi noorte tantsurühm, kelle esinemisele plaksutati isegi tantsude ajal rütmi kaasa.

Väga tore oli Mikkude - Mannide esinemine. Pikk ja vaheldusrikas kava pakkus tõelist naudingut ning oli oma etnograafilise sisuga kõigiti sobiv jõulumeeleolu loomiseks. Ka ise me ei jäänud nurka istuma. Rõõmsalt keerutasime jalga duo "U ja U" saatel. Tõeliselt meeldivaks ja südantliigutavaks üllatuseks oli kingiks saadud 100 krooni.

Palju, palju tänu kõigile, kes meile nii toreda päeva korraldasid.

Evi Liiv

KUHU JUMAL KIRIKU EHITAB, SINNA KURAT EHITAB KÕRTSI KÕRVALE

Nii väidab eesti vanasõna. See tasakaal on kahjuks ammugi rikutud - teadagi kumma poole kasuks. Kui uskuda meediat, siis on kurat ennast mugavalt sisse seadnud lausa Toompea lossiski ja suunab kindlakäeliselt mitmete riigikogulaste käitumist. Kuidas on lood Tõstamaa vallas? Tõstamaa Kaubanduse Osahingu väike toidukauplus pakub arvestatavat konkurentsi "suurele" poele, baari poolel saab süüa - juua. Äsja teokssaanud järjekordse kliendinädala raames kutsus TKOÜ ühel õhtul oma kliente VEINI-ÕHTULE. Külalisteks olid Pärnu Koduloomuuseumi direktor Omar Volmer abikaasaga ja as Riviera (prantsuse veinide maaletooja) esindaja. Hr. Omar Volmer palju käinud, näinud ja jutuosava mehena pani ennast huviga kuulama. Veinide maitsmise kõrval täiendati teadmisi veini sortidest, veinimaadest, -kultuurist, etiketist. Tänapäeval tehakse meie maalgi veini, aga ajalooliselt pidavat meie siiski "õllemaa" olema.

Toome siinkohal muigeks mõnede erinevate rahvuste käitumisviisid, juhul kui kärbes on kannus ujumas. INGLANE maksab õlle eest ning lahkub puudutamata kannu. PRANTSLANE kutsub kelneri ja palub õlle ümber vahetada. SAKSLANE kallab õlle maha ja tellib uue. ITALLANE võtab kärbse välja ja joob õlle ära. AAFRIKLANE joob õlle ära koos kärbsega. HIINLANE sööb enne kärbse ja joob siis õlle peale. BULGAARLANE joob õlle ära, teeb skandaali ja lahkub maksmata. VENELANE püüab kärbse välja, joob õlle ära, viskab kärbse tühja kannu ja nõuab siis uue õlle. LOOMAARMAS-TAJA tellib kelnerilt päästerõnga. Kindlasti on paljudel meist meenutada lõbusaid lugusid seoses veinide ja veinijoomisega, neid meenutati ja pajatati ka sellel õhtul. Taoline ettevõtmine oli omal kohal ja teisedki baarid võiksid mõelda "kultuurse joomise kursuste" korraldamisele.

Siristaja

ÜKS KUU KOOLIELUST.

Viimasel ajal on Tõstamaa koolis toimunud üsna palju huvitavat. Ehk huvitab lehelugejatki, mis kooli seinte vahel teoks on saanud.

10. november kuni 21. november - koolielu kontrollimine

17. november - L.Koidulale pühendatud etlejate konkurss "Meil aia äärne tänavas" koolis

19. november - konkursi "Meil aia äärne tänavas" maakonnavoore Pärnus

24. november - koolis külas Riigikogu liige Jaanus Männik

27. november - õpetajate hoiatusstreik

28. november - uute ruumide avamine endises tall-tõllakuuris

1. detsember - konkursi "Meil aia äärne tänavas" vabariiklik voor Pärnus

2. detsember - 5.- 6.klassi nuputajad Pärnus

2.- 4. detsember - hariduse arengukava juhtumõtete kirjanek

5. detsember - valla põllumajanduse probleemide arutamine kooli saalis

9. detsember - külas politseinikud ja politseikoer

7. klassi nuputajad Pärnus

Novemrikuu kaks nädalat olid pingelised nii õpilastele kui ka õpetajatele: koolis olid "katsujad" ehk inspektorid-nõunikud. Kontrolliti juhtimist, koolikohustuse täitmist, õppe-kasvatustööd. Seekord tunde eriti ei külastatud (v.a kehaline kasvatus ja algõpetus), vaid tehti töid ja analüüsiti neid. Põhivaatluse all olid emakeel, matemaatika, füüsika, keemia, bioloogia ja ajalugu.

Kokkuvõtete tegemisel jagati kiidusõnu algklasside õpetajatele, kes on nagu ajast ees olnud. Enne uue ainekava tulekut on juba uut moodi õpetatud. Klassis tehake tublit tööd, õpilase ja õpetaja suhtlemine on hea, vaba. Ka teadmised pole pahad.

Väga kiitva hinnangu sai noor kehalise kasvatusõpetaja Kairi Kuur (tema tunde külastas haridusosakonna juhataja Avo Juss). Õpetaja on juba paari kuuga end kehtima pannud, mehepojad peavad tema sõna arvestama, talle kuuletuma. Tundides käib tõsine töö. "Kui laps on hiline, on koormust piisavalt." (A. Juss)

Nagu ikka, on keerulisemateks tunnistatud reaalsed. Nii ka Tõstamaa koolis. Nõrgem tase on matemaatikas. Oma "süü" on kindlasti selles, et vahepeal polnud õpetajat. Nüüd on seda ainet tundev inimene olemas, jääb loota, et peale kohanemisaega hakkavad tulemusedki paranema. Praegu on tase rahuldav, tööde keskmise järgi tuleb hindeks keskmine "kolm". Ka keemias on keskmine hinne "rahuldav". Õpilased on põhivara omandanud. Rohkem tuleb tööd teha füüsika õpetamisel ja õppimisel. Puudu jääb analüüsioskusest, ei osata teha järeldusi ega anda selgitusi.

Häid tulemusi näitasid õpilased bioloogias ja ajaloo. 9. klassi bioloogia- ja 11. klassi ajalootöö õnnestusid 100% liselt (polnud ühtegi "kahte"). Üheksanda klassi keskmine oli 3,7, 11. klassil 4,3.

Rahule jäadi ka emakeele õpetamisega. Üle keskmise olid 5., 6., 8. ja 12. klassi õpilaste tööd (viimases keskmine hinne 3,8). Ka riigieksamitulemused olid head nii emakeeles kui ka matemaatikas. Siia sobib direktori kommentaar, et meie koolis on õppimis- ja õpetamistase üle keskmise (kuni 75%). Puudub õpetaja, kes ei tahaks tööd teha.

Rahule jäadi ka kooli raamatukoguga. On olemas vajalikud õpikud ja ka alternatiivõpikud. Tänu sõnu öeldi Tõstamaa vallale, kes on toetanud nii ilukirjanduse kui ka ajakirjanduse soetamist. (Paljud koolid on mures, et ei jätku tavalisemaid õpikuidki.)

Tänu vallale on valminud kena kõrvalhoone moodsa söökla, saunaruumide ja kodundusklassiga. Toitlustamine kooli sööklas on väga odav, toitu piisavalt ja see maitsev. Tublit tööd teeb majandusjuhataja - tõeline majandushing.

Kooli mikrokliima on hea, üsna rahul nii õpilased kui ka õpetajad. Koolil on hea ja mõistev direktor. Tõstamaal kooli heaks töö käib.

Vallavanemgi tões, et koolis on hea ja pingevaba õhkkond. Hea, et on õpetajad igasse tundi saata. Tööd tehakse tõesti missioonitundest ka väikese palga eest. Tõsiselt mõeldakse kooli arengukavale, et keskkool ikka püsima jääks.

Muret teeb see, et pole eriharidusega bioloogia-geograafiaõpetajat, puudub

logopeedia ja parandusõpe ning õpetajad ei pääse täienduskoolitusele (rahakulade tõttu).

Haridus- ja kultuuriosakonna juhataja Avo Juss soovis õpetajatele jõudu edu ja pikka kannatust hariduses püsida: küll tuleb ka helgemaid päevi.

Juba on alanud ka tublimate õpilaste võimete proovid. Esimesena olid võistlustules noored nuputajad: 5. klassist Elis Leetmaa ja Alar Karjel (õpetaja Marika Somelar), 6. klassist Argo Mirk ja Silver Juurik (õpetaja Aivar Luhaorg). See võistlus toimus 2. detsembril maakonnavalitsuse hoone suures saalis. 9. detsembril käisid nuputamas 7. klassi õpilased Egle Leetmaa, Maarja Lühiste ja Ülar Juurik (õpetaja Urmas Reinfeldt).

Novembris toimusid Lydia Koidulale pühendatud etlejate konkursi "Meil aia äärne tänavas" kooli- ja maakonnavoore. Maakonnavoorele valiti esinema Aile Adams ja Maarja Lühiste. Maarjal läks väga hästi: ta tunnistati nooremata hulgas Pärnumaa parimaks etlejaks ja sai veel esineda vabariiklikul konkursil, mis toimus 1. detsembril Pärnus Koidula majamuuseumis. See oli väga kena ja õdus kirjanduslik õhtupoolik.

28. novembril avati koolis uued ruumid endises mõisa tall-tõllakuuris. Valmis on saanud söökla, kodundusklassi ja saunaruumid. Kohal oli nii õpilasi kui ka õpetajaid. Õppealajuhataja Lya Vesik palus kõigil minna siseõue, et oleks paremini kõnelejad kuulda. Kõnelemas olid kooli direktor Ants Pirso, vallavanem Toomas Rõhu ja eksvallavanem Endel Tõnisson. Kutsutud olid ka ehitusfirma Koger ja Sumberg esindajad ning arhitekt, kuid nemad ei saanud tulla, sest neil olevat palju tööd ja väga kiire.

Vallavanem nentis, et inimestele, kes tahavad tööd teha, seda ka jätkub. Veel kõneles Toomas Rõhu suurtest summadest, mis ehitamiseks läinud ja veel suurematest, mida vaja läheb. Direktorgi kõneles suurtest summadest, mis praegu veel võlgu ja palus

(Jingla 7)

(915-45 (K. 6))

õpilastel uusi ruume väga hoida ja elektrit mitte raisata. Ants Pirs meenutas toredaid aegu, kui nendes tallides peeti ja toideti küülikuid ning hiljem veeti ja laoti puid. Nüüd on siin kõik uus ja ilus, varasemast jäänud vaid mälestused. Direktor palus, et hoiaksime eda uut osa ja hooliksim oma vanast ja heast koolimajast.

Vahelduseks lugesid 4. klassi õpilased Liisa Pert ja Merlin Miido omaloodud luuletust direktori ja vallavanema mõtte ning nendest uutest ruumidest. Siis kõneles endine vallavanem Endel Tõnisson, kiites Toomas Rõhu. Toomas Rõhu omakorda ei väsinud kiitmast En del Tõnissoni, kes oli projekteerimise ja ehituse algatamise hingeiks.

Peale pikki kõnesid lõigati lõpuks läbi lint ning anti avajatele lilli. Avamise

tegid pidulikult rahvariides õpilased, pakutud sampanja ning kommid. See oli tore sündmus ja on loota, et järgmisel sügisel kooli tulles leiame eest veelgi uut ja huvitavat.

24. novembril külastas kooli Riigikogu liige Jaanus Männik. Koos kooli direktori, praeguse ja endise vallavanemaga käidi ringi kooli vanades ning uutes ruumides. Juttu oli hariduselust, kooli probleemidest ning pooleliolevast ehitustööst. Kõige tähtsam, kuidas leida 4 miljonit riigi eelarvest, et ehitustöid jätkata. Sellel kohtumisel sai alguse mõte, et võiks korraldada valla põllumajandusprobleemide arutamise. 5. detsembril saigi see teoks. Kooli saali oli kogunenud maaelust huvitunud rahvas. Põllumajanduse ja maaelu probleemidest kõnelesid minister

Andres Varik, Riigikogu liige Jaanus Männik ning Pärnumaa Tootjate Liidu esimees Uno Annus.

9. detsembril külastasid kooli politseinikud. Mati Koppel kõneles politseinike igapäevast, manitses õpilasi korralikult käituma ning enne mõtlema, kui midagi ette võetakse. Tule tati meelde, et pimedal ajal tuleb kanda helkurit. Koerajuht näitas, mida oskab üks väljaõpetatud politseikoer. Ka said õpilased tutvuda ja käega katsuda politseiniku varustust: kumminuia, käeraudu, relva. Ainult pauku ei tehtud.

*Koolis toimunu võtsid kokku
Maarja ja Mari Lühiste.*

SORGU SAAR LÄHEB MAAILMAKLASSI FILMI?

Mati Unt avaldas "Loomingus" filmistsenaariumi ühest lähimineviku eesti teadlasest. Põnevas stsenaariumis toimub tegevus Tallinnas, Moskvast, Aafrikas, Viinis, Roomas, Washingtonis, Saare- ja Võrumaal. Aga ka Tõstamaa vallas. Kus? Küsiti novembrikuu mälu mängus. Paukvastust üheltki võistkonnalt ei tulnud. Vihjetega (... tead lase vend oli kirjanik, see koht on inim asustusega) jõudsid nupukamad Sorgu saarele. Sorgu oli Johannes Hindi suvituspaik, filmis tulevad mitu korda helikopteriga saarele uurijad miinitsijate ja muuga.

Stsenaariumi järellauses kurvastab Mati Unt, et filmi väärtamiseks puuduvad võimalused. Paar nädalat tagasi teatas aga Vikerraadio, et Võru maavalitsus, üks filmistuudio (nimi läks

kõrvust mööda) ja Tõnu Virve leppisid kokku, et Võru maavalitsus toetab filmi "Desintegraator" väärtamist summaga, mida ei avalikustata. Vastutasuks teeb stuudio maailmamöödus A - klassi filmi, kus mängib palju maailmakuulsaid näitlejaid ja selle filmi esilinastus peab toimuma Berliinis või Cannes'is. Diktor luges juba itaallaste nimesid.

Arvatavasti Võru maavalitsus teeb rahakoti lahti seepärast, et Itaalia naisajakirjanik, kes sõidab rongis Tallinna Hindiga kohtuma, kukub KGB abil rongist välja, ei satu aga nagu plaanitud rataste alla ja seikleb võrokeste hulgas. Milline reklaam Võrumaale!

Noorem rahvas ei tea, et Tõstamaa on palju kordi olnud Eestimaa väike Hollywood. Meie teedel sõitis filmirahva autosid nagu täna metsavedajaid. Ilusale

loodusele (Kastna Suurenina oli ehtsam Saaremaa kui Saaremaa ise) lisaks oli viisakas söökla ja priipärast suitsu- angerjat.

Tõstamaa kandis on vändatud järgmisi filme: "Jääminek" 1962, "Tütarlaps mustas" 1966, "Tuuline rand" 1971, "Väike reekviem suupillile" 1972, "Oht- likud mängud" 1974, (põletati maha endine vallamaja Ermistus), "Jõulud Vigalas" 1979, "Karge meri" 1982.

Viimati väärtas mängufilmi Tõstamaal Ingo Normet. H. Tammsaare kriminaaljutustuse "Uurimisel" järgi 1991. aastal. Siis surises kaamera kunagises Kastna vallamajas ja kaevati hauda Tõstamaa kalmistu aiast väljaspoole.

Andrei Udu

SUUREMAD ÜÜRIVÕLGASED SEISUGA

30. november 1997a.

Leena Põld	2531.35
Õnne Sireli	3279.10
Anita Trossman	4516.05
Helgi Heindla	6878.80
Olev Teki	2650.90
Age Jürgens	2276.60
Ain Merila	3040.25

Aino Tisler	6356.90
Ivo Heinvars	5833.30
Angeelika Tisler	2613.60
Liili Leek	2411.05
Leili Heinsalu	1641.20

Sügis-talvine kütteperiood on kaasa toonud elanikkonna üürivõlgade kasvu. Üüride laekumist mõjutavad ka saabuval pühad. Loodame siiski, et kinkide ostmise ja pidutsemise kõrval ei unustata üüride maksmist. Viisakas oleks vana aasta võlad vanal aastal ära maksta.

Kes ei viitsi kontoris tulla, sellel on võimalus maksta ka Hoiupanga kaudu, esialgu ei saa seda teha kahjuks eramajade omanikud, kuid loodame ka selle probleemi kunagi lahendada.

Informatsiooniks veel neile, kes ei tea, et OÜ SuFe kontor asub Nooruse tn.1-1.

MÕNUSAID PÜHI JA TEGUSAT
UUT AASTAT!

OODATES LUMEHELBEKEST JA
JÕULUVANA OÜ SuFe.

ÕNNITLEME DETSEMBRIKU SÜNNIPÄEVALAPSI!

<i>Vaikes lumepehmes süles,</i>	<i>Maria Vihmann</i>	<i>95</i>	<i>Ella Sutt</i>	<i>70</i>
<i>hääled kõrvu kostku Sul.</i>	<i>Jaan Tamm</i>	<i>91</i>	<i>Nikolai Köster</i>	<i>65</i>
<i>Hellasti nad hüüdku üles</i>	<i>Hermann Anspal</i>	<i>84</i>	<i>Karl Valgepea</i>	<i>65</i>
<i>sünnipäeva hommikul!</i>	<i>Arnold Verte</i>	<i>76</i>	<i>Eili Oks</i>	<i>60</i>
	<i>Glafira Zudova</i>	<i>74</i>		

AASTALÖPU TEATED

Tõstamaa Seltsimajas
Laupäeval, 20. dets. kell 11.00
Tõstamaa Keskkooli
algklasside jõulupidu
kell 18.00
vanema-astme jõulupidu

Teisipäeval, 23. dets. kell 21.00
Tõstamaa Seltsimaja
Jõulupidu
Palju esinejaid
Tantsuks ans. "TREFFUNX"
Pääse:15.-

Kolmapäeval, 24.dets. kell 12.00
Jõulujumalateenistus
Tõstamaa kirikus
Teenib õpetaja Urmas Viilma
Laulab Tõstamaa segakoor,
dirigent Viivi Karlep
Organist Astrid Pukk

Reedel, 26.dets. kell 14.00
Tõstamaa pasunapoiste
Jõulukontsert
Tõstamaa Seltsimajas
Pääse:10.-

Neljapäeval, 1.jaan.1998.a. kell 00.30
UUS - AASTA DISKOPIDU
Tõstamaa Seltsimajas
D.J. Viljar Lohu & Taavi Üprus
Pääse: 15.- peale 01.30 25.-

Tõstamaa Raamatukogu
on pühade ajal suletud - 24., 25., 26.,28.,
31. dets. ja 1. jaanuaril
avatud - 27.,29.,30.dets.

Lugupeetud hobuseomanik, kes Sa
oled nõus sõidutama reega mind ja minu
peret jõululaupäeval Väratist kirikusse ja
koju tagasi, võta ühendust
telefonil **96 170**

Ostame tagastatud ja tagastatavat
talumetsa koos maaga, ka väikeste
lankidena. Sobivusel raha kohe kätte.
Maamõõtmine ja asjaajamine toimub meie
kulul. Tel.8 25 256 388

Rahulikke jõulupühi ja palju jõudu uueks aastaks !

Toimetus:

Lea Rannik
Ene Lehtsalu
Alo Adler

Tõstamaa Raamatukogu
Tõstamaa Seltsimaja
Tõstamaa Keskkool

tel 96 184
tel 96 172
tel 96 231